

Deník č. 3 k tématu nacionalismus

Johnson, N., C.: The Renaissance of Nationalism

Klíčová slova

Nacionalismus, národní povědomí, území, jazyk, monumenty, role pohlaví, kultura, hrdinové.

Obsah

V úvodu se Johnson zmiňuje o jistém vzestupu nacionalismu po skončení studené války, neboť ideologie táborů byla do značné míry nahrazena myšlenkou národní. Přesto tato situace neznamenal žádný náhlý vyzvednutí nacionalismu, ten je totiž jednou ze základních ideologií států již 200 let.

Nacionalismus postupně vzrůstal během dějin, prvním impulsem bylo vynalezení knihtisku, což umožnilo levnější sdílení myšlenek v národním jazyce, tento vynález však nabyl plného uplatnění až v 19. století, kdy se poprvé lidské společnosti stávali masově gramotnými. Najednou se mohli identifikovat s lidmi, kteří mluví stejnou řečí, mají stejnou kulturu, historii a obývají stejný politický útvar mající určité zájmy.

Jako první zmiňuje Johnson význam jazyku. Jeho důležitost při vzniku nacionalismu a národní soudržnosti dokládá hned na několika příkladech, kdy například na území Francie se podařilo prosadit pařížský dialekt francouzštiny a národ je jednotný, zatímco hned v sousední Belgii se třenice mezi frankofonním a vlámsky mluvícím obyvatelstvem dodnes projevují i v národní politice.

Další významnou součástí a podporou nacionalismu je národní historie. V minulých dobách snad každého národa se dá nalézt nějaký hrdinný okamžik, či osoba, které podporují legitimitu národa a jeho sounáležitost. Tak se například při současném ústupu Velké Británie znovu vyzvedává zašlá sláva koloniální říše a Londýna jako nejvýznamnějšího města. Slavná minulost může podpořit i separatistické či loajální strany v různých konfliktech, jak Johnson ukazuje na příkladu Severního Irska. Národy si rády historii idealizují a snaží se v ní najít oporu do podložení své legitimacy a prosté existence.

Johnson dále přikládá značný význam národním pomníkům. Jejich síla spočívá ve viditelném označení nějaké osoby, či události, často na frekventovaném místě, a tím nedovoluje zapomenout na minulost. Pomníky se obvykle stávají místem, kde se národ shromažďuje při nějakých protestech, či jiných masových akcích a mohou být posilou a oporou v těžkých dobách, stejně tak jen připomínat slavnou, či méně záviděnihodnou minulost. Jejich podoba a umístění se někdy často mění podle aktuální vládnoucí skupiny. Každopádně jsou místy, které v drtivé většině stmelují národ a podporují nacionalismus.

Johnson též zmiňuje, velmi často opomíjenou otázku pohlaví v nacionalismu. V naší společnosti je tradičně hlavní politická síla dávána mužům, často však jsou to paradoxně ženy, předurčené k péči o domov, kdo jsou zobrazovány jako vůdkyně revolucí, či jako alegorické sochy zosobňující například svobodu či spravedlnost. Též samotná skutečná role žen v nacionálních hnutích není možná přehlédnout.

Dalším význačným symbolem národa je území na kterém žije. Johnson zde uvádí příklady, kdy jádrové území národa, kde se po staletí vyvíjí a jež obývá jako většinové obyvatelstvo podepírá národní vědomí i legitimitu, zatímco sevření národů, které jsou jazykově i kulturně odlišné, do jednoho státu pod vedením jednoho z těchto národů často vede k eskalaci konfliktu, jak tomu bylo v příkladu dnes již neexistující Jugoslávie.

Přestože jsme dnes v době globalizace a širokého propojování světa, stále se ke slovu hlásí nacionalismus, a to ve větší míře, než by člověk předpokládal.

Hodnocení článku

Autor shrnul některé podstatné znaky národní identity a růstu nacionalismu, přesto mi však tento článek nepřišel příliš podnětný. Dle mého názoru bylo opomenuto mnoho podstatných složek nacionalismu, na druhé straně byly zmíněné složky, z mého pohledu méně podstatné a rozhodující. Celkově článek pouze vypichával některé významné příklady vzniku, charakteristiky a problémů nacionalismu, aniž by nabídl ucelený a komplexní pohled. Při prostoru, který dostaly veličiny jako národ, jazyk, či monumenty, mi chybělo větší vyzvednutí role kultury a náboženství, které měly často zásadní význam v odlišení se od okolních etnik. Z dosavadních článků mi tento přišel pro mě osobně asi nejméně přínosný.

Anderson, B.: Pomyslná společenství

Klíčová slova

Nacionalismus, náboženské společenství, dynastická říše, kultura, simultánnost, temporalita, noviny, knihy.

Obsah

V úvodu Anderson zmiňuje příklad komunistických režimů a jejich nešťastné potýkání se s nacionalismem. V případě SSSR a jeho satelitů byl nacionalismus zdánlivě překonán, ale přitom držen pod pokličkou.

Anderson vidí národ jako určité pomyslné společenství, které se zrodilo v myslích občanů a dokládá, že i příslušníci toho nejmenšího národa nikdy neviděly většinu jeho členů. Úspěch národa pak vidí v jeho myšlence hluboké horizontální spřízněnosti, samotnou představu nacionalismu však pokládá za ubohou.

Nacionalismus se, více než jiným ismům, blíží spíše náboženství, neboť podává stejný abstraktní a více citový než myšlenkový pohled na naši příslušnost. Lidé potřebují mít nějakou abstraktnější kotvu která jim bude odpovídat na otázky, na které racionální ismy odpovědět nedokážou, a tak s ústupem síly náboženství se, zejména od 18. století, dočkal růstu právě nacionalismus, přesto se nedá říct, že by náboženství nahrazoval. Jednotlivé hrdiny v nacionalismu často nahrazují pomníky neznámým vojínům, či myšlenka kolektivního utrpení národa pod jhem jiné větší a silnější říše. Samotný nacionalismus měl 2 velké předchůdce a to náboženská společenství a dynastické říše.

Co se týče náboženských společenství, vidí autor 3 hlavní, křesťanství, islám a do jisté míry i konfucianství Říše středu. Jejich sílu pak hlavně vidí v jednom posvátném jazyce, který spojuje všechny oddané věřící, či příslušníky Říše středu. Nejedná se zde, zejména v případě islámu, o mluvený jazyk, ale o jeho psanou formu šířenou prostřednictvím koránu. Podobně i znaky čínské mandarínštiny přibližovali obyvatele k říši. U křesťanství a latiny jde o posvátný jazyk, který byl výsadou vzdělanců, elit a bohoslužebným jazykem, s postupným jeho zatlačováním jinými jazyky, klesala i moc křesťanství v běžné společnosti a každodenním životě.

V dynastických říších je jednoznačně na vrcholku státu panovník a je zde, na rozdíl od nacionalistických myšlenek, vertikálně rozvrstvená společnost. Jako dynastie přitom často v daných státech vládly dynastie cizí (jak příznačně dokládá na příkladu Anglie, kde jistě od 11. století nevládla anglická dynastie), aby se místní šlechtě tolik nepletly do vnitřních záležitostí. Státy také nebyly přesně vymezeny a jejich hranice se na mnoha místech prolínaly. Úpadek dynastických říše se započal již v podstatě s popravou anglického krále Karla Stuarta roku 1649, přesto ještě před 1. světovou válkou byla většina říší v Evropě monarchiemi.

V poslední kapitole Anderson zmiňuje důležitost vnímání času pro masový růst nacionalismu. Dokládá, že v době přednacionalistické lidé do značné míry zasazovaly zcela přirozeně různé historické děje do soudobých reálií, stejně místně pak zobrazovaly i postavy z dalekých krajů. Přitom pracuje s jiným pojetím času v minulosti, kdy lidé chápali jinou simultánnost, kde mohla minulost s budoucností probíhat v přítomném okamžiku.

Jako zásadní zlom pak je prezentováno masové rozšíření románu a novin v 18. století. Tyto tiskoviny umožnili jiný pohled, kdy vnímáme, že někdo jiný na jiném místě provádí jinou činnost

než my, nebo než někdo další. Takové simultánní představy pak mohly podpořit myšlenku národa, kdy obrovská masa jiných lidí, které snad ani nikdy nepotkáme, se zaobírají třeba úplně něčím jiným než my, přesto však, na základě určitých znaků, může u nás dojít k vytvoření pocitu sounáležitosti s těmito lidmi.

Svoje tvrzení pak Anderson obhajuje na uvedení 4 úryvků z knih, kdy dokládá, že postupem času, se v literatuře začalo objevovat rozdílné pojetí času a společnosti a to postupně dalo základ a živnou půdu k vytvoření nacionalismu. Pro větší objektivnost pak vybírá autory ze zemí dnešního třetího světa. U starších knih zdůrazňuje, že ona simultánnost je projevena pouze ve vzpomínkách a samotný děj není situován do určité širší společnosti, zatímco v novějších knihách se objevují takové fenomény, jako je neznámý mladík, jehož myšlenky, které soucítí s někým neznámým, zároveň obviňují společnost za vykonané křivdy.

Nakonec je uvedeno několik zajímavých myšlenek jako například obraz novin, které slouží člověku jako náhražka ranní modlitby, či vnímání knihy jako věci se svou vlastní poustevnickou soběstačností. Velmi podstatný je pak vedle knihy fenomén novin, které v jednom okamžiku může najednou číst množství lidí, čtenář si je přitom vědom tohoto imaginárního spojení.

Hodnocení článku

Tento článek mi přišel velmi zajímavý a netradiční, v některých pasážích však příliš abstraktní a velmi těžko srozumitelný. Autor nabízí velmi zajímavý pohled na změny v historii, které dle něj umožnily vznik nacionalismu a jeho masové rozšíření. V mnoha věcech s ním souhlasím, přesto si ale myslím, že dané změny byly poněkud složitější, přesto by se ale dle mého názoru daly vyložit čtenáři přijatelnější formou a jazykem. Zcela opomenuty byly, dle mého názoru, zásadní prvky historických událostí jakými byly například zrušení nevolnictví a sním spojená možnost větší mobility, války a jimi umožněný transfer myšlenek a ideálů a jistě by se našlo i mnoho dalších významných historických změn a událostí. Též mi vadí Andersonův jednoznačný náhled na nacionalismus, jako na spíše záporné a snad i nelegitimní hnutí, které produkuje jenom škody. To podle něj neexistuje žádný pozitivní nacionalismus? Jak by dnes vypadalo území ČR bez nacionalismu? A kdo by tu žil? To byste chtěli legionářům za 1. světové války říct, že vlastně bojují za nějakou nepovedenou myšlenku? Osobně pochybuji, že bez nacionalismu bychom měli vlastní stát! A co se týče ústupu náboženství, nepodlomily jeho moc více postup vědy, různé excesy, roztříštěnost a ztráta důvěryhodnosti, než růst jiných jazyků?

Otázky

1. Byly v člancích skutečně vyjádřeny hlavní příčiny vzniku nacionalismu?
2. Proč Anderson pokládá nacionalismus pouze za ubohou představu bez dlouhé historie? A má při tom pravdu?
3. Je příčinou tolika hrůz skutečně nacionalismus nebo jen lidé nedokázali správně užít jeho sílu? (Podobný případ mě napadá s jadernou energií)